

Ελαστικό ωράριο

Υγεία και Ομορφιά 11, 20-21. Αθήνα, 1981

ΕΛΑΣΤΙΚΟ ΩΡΑΡΙΟ

Τοῦ Κοινωνιολόγου
Δρ. Ἄλκη Ράπτη

Ζοῦμε σέ μιά ἐποχή πού οἱ καθιερωμένες ἔννοιες ἀλλάζουν καί ἀνατρέπονται ἢ μία μετά τήν ἄλλη. Ἐνα σωρό πράγματα πού μάθαμε νά τά θεωροῦμε δεδομένα καί ἀναλοιώτα, σέ βαθμό πού νά μήν τά προσέχουμε πιά, ἀνακαλύπτουμε ξαφνικά πώς δέν εἶναι παρά ὑπολείμματα ἐνός παρελθόντος ξεπερασμένου. Σέ κάθε τομέα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ὑπάρχουν δεσμεύσεις καί περιορισμοί, πού ἂν τούς καλοξετάσει κανεῖς βλέπει πώς δέν ἔχουν πιά καμμιά σκοπιμότητα καί πώς τό μόνο πού τούς διατηρεῖ εἶναι ἡ δύναμη τῆς συνήθειας. Φτάνει νά καταφέρει κανεῖς νά τούς δεῖ μέ καινούριο μάτι.

Ἐνα τέτοιο νεκρό εἶδωλο εἶναι καί ἡ ἔννοια τοῦ σταθεροῦ χρόνου ἐργασίας. Μάθαμε ὅλοι μας ἀπό τήν πρώτη μέρα τοῦ μάς ἔστειλαν οἱ γονεῖς μας στό σχολεῖο, πώς τό μάθημα ἀρχίζει κάθε μέρα τήν τάδε ὥρα, τελειώνει τήν τάδε ὥρα καί ἀκολουθεῖ τό τάδε «ῥολόγιον πρόγραμμα». Μετά τό σχολεῖο, ὅταν πιάσαμε δουλειά, ἔπρεπε νά περνᾶμε τήν πόρτα τοῦ γραφείου, τοῦ καταστήματος ἢ τοῦ ἐργοστασίου, τήν ἴδια ὥρα κάθε πρωί, οὔτε ἓνα λεπτό ἀργότερα, ἀλλοιῶς τό αὐστηρό βλέμμα τοῦ προϊστάμενου πάνω μας ἦταν ἡ πρώτη προειδοποίηση. Τό ἴδιο ἱερή καί ἀπαράβατη εἶναι ἡ ὥρα πού σχολάζε.

Ἐτσι συνηθίσαμε ἀπό ἡλικία 6 ἐτῶν μέχρι τώρα, εἴτε «χτυπάμε κάρτα» εἴτε ὄχι, νά

ὀργανώνουμε τήν καθημερινή μας ζωή γύρω ἀπό τίς δύο αὐτές σταθερές καί ἀκλόνητες χρονικές στιγμές: τῆς ἔναρξης καί τῆς λήξης ἐργασίας. Οὔτε ἐκεῖνοι πού δέν εἶναι μισθωτοί δέν ξεφεύγουν ἀπό αὐτόν τόν κανόνα, καταστηματοάρχες καί ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίες εἶναι συνήθως τά χειρότερα ἀφεντικά τοῦ ἑαυτοῦ τους. Ἡ ξεκούραση, ἡ διασκέδασή μας, τὰ ψώνια, τὰ διάφορα τρεχάματα, ὅλα γίνονται στό περιθώριο τοῦ μονολιθικοῦ ὀκτάωρου πού καταπλακώνει τό καθημερινό μας πρόγραμμα.

Εἶναι ὁμως ἀπαραίτητο αὐτό; Δέν θά μπορούσαμε νά δουλεύουμε τίς ἴδιες συνολικά ὥρες τήν ἐβδομάδα, ἀλλά ὀργανώνοντας τόν χρόνο μας διαφορετικά; Φανταστήτε ἓνα σύστημα ὅπου ὁ καθένας ἐργάζεται τίς ὥρες πού διαλέγει ἐκεῖνος, σύμφωνα μέ τίς προτιμήσεις του, τίς ὑπόλοιπες ὑποχρεώσεις του καί τά ἐνδιαφέροντά του γενικώτερα. Ἐνα σύστημα πού νά ἐπιτρέπει στόν ἐργαζόμενο νά ὀργανώσει τήν ἡμέρα του μέ τόν πιό ἀποδοτικό τρόπο γι' αὐτόν καί γιά τήν ἐπιχείρηση ὅπου ἐργάζεται. Φτάνουμε ἔτσι στήν ἰδέα τοῦ ἐλαστικοῦ ὥραριου.

Ἐλαστικό εἶναι τό ὥραριο πού ἐπιτρέπει στόν ἐργαζόμενο νά προσέρχεται στή δουλειά του καί νά φύγει ἀπ' αὐτή τήν ὥρα τῆς ἐκλογῆς του, λαμβανόμενων φυσικά ὑπόψη τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐπιχείρησης. Ἐτσι ὑπάρχει ἓνας

«πυρήνας ὥρῶν» κατά τίς ὁποῖες ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι εἶναι στή θέση τους, καί δύο «περιθώρια» πρῖν καί μετά τόν «πυρήνα» μέσα στό ὅποια ἔχει κανεῖς δυνατότητα ἐπιλογῆς. Δηλαδή τό περιθώριο ἔναρξης μπορεῖ νά εἶναι γιά παράδειγμα 8 ἔως 10 ἡ ὥρα τό πρωί καί τό περιθώριο λήξης 4 ἔως 6 τό ἀπόγευμα.

Στό ἐξωτερικό, τό ἐλαστικό ὥραριο ἐφαρμόζεται ἀπό πολλά χρόνια καί τείνει νά γενικευτεῖ. Στήν Ἑλλάδα ἐμφανίστηκε ἀρχικά στίς ξένες ἐταιρεῖες καί τώρα τελευταία ἐπεκτείνεται καί σέ πολλές ἐλληνικές. Ἄλλωστε σέ μάς ἡ κοινή γνώμη εὐαισθητοποιήθηκε ἰδιαίτερα φέτος μέ τήν ἐφαρμογή τοῦ πενθήμερου στίς δημόσιες ὑπηρεσίες καί τήν ἀλλαγὴ τοῦ ὥραριου τῶν καταστημάτων. Μποροῦμε λοιπόν νά ποῦμε πώς ἡ στιγμή εἶναι ὄριμη γιά νά ξαναφτιαξε ἢ κάθε ἐπιχείρηση καί ὁ κάθε ὀργανισμός τό ὥραριό του μέ βάση τήν ἀρχή τῆς ἐλαστικότητας.

Δέν εἶναι δύσκολο νά φανταστεῖ κανεῖς τά πλεονεκτήματα πού προσφέρει τό ἐλαστικό ὥραριο, πλεονεκτήματα πού ἐξηγοῦν τήν ὀλοένα μεγαλύτερη ἐπιτυχία του. Εἶναι μιά ἀπό τίς σπάνιες περιπτώσεις ὅπου μία θεσμική ἀλλαγὴ ἐξυπηρετεῖ συγχρόνως τούς ἐργαζόμενους, τίς ἐπιχειρήσεις καί τό κοινωνικό σύνολο.

Ὁ ἀγῶνας τῆς σύγχρονης γυναίκας καί μάλιστα τῆς μητέρας, νά τά προλάβει ὅλα:

τή δουλειά της, τόν άντρα της, τὰ παιδιά, τήν εμφάνισή της, καί — αν βρεί καιρό — τὰ προσωπικά της ενδιαφέροντα, γίνεται λιγώτερο βασανιστικός. Οί σύζυγοι κανονίζουν μεταξύ τους τήν ώρα πού θά πάει ο καθένας στή δουλειά του ώστε νά προλάβουν νά ετοιμάσουν τὰ παιδιά καί νά τὰ στείλουν στό σχολείο. Μπορεί ο ένας νά γυρίσει νωρίτερα γιά νά ετοιμάσει τό φαγητό, ή νά κάνει τὰ ψώνια ενώ ο άλλος θά μείνει στή δουλειά γιά νά αναπληρώσει τήν ώρα πού καθυστέρησε τό πρωί.

Υπάρχουν άτομα πού έχουν μεγάλη δυσκολία νά ξυπνήσουν τό πρωί καί τίς πρώτες ώρες εργασίας έχουν μειωμένη επίδοση, άλλοι αντίθετα είναι φρέσκοι νωρίς-νωρίς καί «γλαρώνουν» κατά τό μεσημέρι. Θά πάψει λοιπόν νά βλέπει κανείς όλους αυτούς τούς άγουροξυπνημένους στό γραφεία πού αγωνίζονται μέ καφέ καί τσιγάρο νά ανοίξουν τὰ μάτια τους. Θά λείψουν (ή τουλάχιστον θά μειωθούν) οί άπελπισμένες ματιές στό ρολόι κάθε μισό λεπτό καθώς πλησιάζει ή ώρα νά σχολάσει κανείς.

Οί επιχειρήσεις, τὰ καταστήματα, οί δημόσιες υπηρεσίες, θά μπορούν νά λειτουργούν περισσότερες ώρες γιά νά εξυπηρετήσουν τούς πελάτες τους καί τό κοινό. Οί έκτακτες άπουσίες των υπαλλήλων, πολλές φορές μέ τήν κάλυψη μίας ιατρικής βεβαίωσης, μειώνονται δραστικά. Οί εργαζόμενοι άποδίδουν περισσότερο γιατί αισθάνονται τὰ καθήκοντά τους λιγώτερο καταπιεστικά από πλευράς χρόνου εφ' όσον έχουν τή δυνατότητα νά τακτοποιήσουν παράλληλα τίς ύπόλοιπες ύποχρεώσεις τους.

Οί επιχειρήσεις μπορούν νά προσλάβουν υπαλλήλους πού άλλοιώς θά τούς έχαναν γιατί δέν τούς βολεύει τό ώρARIO.

Όσον άφορά τίς γενικώτερες έπιπτώσεις του ελαστικού ώρARIO πάνω στό κοινωνικό σύνολο, αυτές είναι άμεσες καί εμφανείς.

Τό μπιτολιάρισμα των αυτοκινήτων καί ή ταλαιπωρία στις συγκοινωνίες μειώνονται στό ελάχιστο, γιατί ο καθένας διαλέγει τήν ώρα πού θά μετακινηθεί πού άνετα.

Τώρα τὰ δημόσια μεταφορικά μέσα δέν έπαρκούν γιά νά μεταφέρουν τίς δεκάδες χιλιάδων εργαζόμενων πού πηγαινούν στή δουλειά τους τήν ίδια ώρα.

Τὰ έμπορικά καταστήματα αντιμετώπιζουν πρόβλημα τίς ώρες αιχμής πού ο κόσμος θέλει νά κάνει τὰ ψώνια του. Τὰ δικηγορικά γραφεία, τὰ ιατρεία, τὰ κομμωτήρια καί γενικά οί περισσότεροι ελεύθεροι επαγγελματίες αναγκάζονται νά δουλεύουν μέχρι άργά τό βράδυ γιατί οί πελάτες τους δέν μπορούν νά τούς έπισκεφτούν τήν ήμέρα.

Μέ τό ελαστικό ώρARIO ολόκληρη ή κοινωνική ζωή γίνεται πύο εύελικτη καί πύο άνετη καθώς ο καθένας κανονίζει τό ώρARIO του μέ τρόπο πού νά αξιοποιεί τόν χρόνο του. Άλλωστε τό μέτρο ταιριάζει γιά εξοικονόμηση ενέργειας, μιά καί τὰ ήλεκτρικά δίκτυα δέν φορτίζονται άπότομα από τίς αιχμές κατανάλωσης τήν ώρα πού όλες οί επιχειρήσεις ανοίγουν συγχρόνως ή όταν οί νοικοκυρές γυρίζουν τήν ίδια ώρα στό σπίτι τους καί ανάβουν τήν κουζίνα τους.

Άναφέραμε ήδη πολλά από τὰ πλεονεκτήματα του ελαστικού ώρARIO, άς σημειώσουμε καί κανένα μειονέκτημα. Πράγματι, υπάρχει μιά άρχική δυσκολία προσαρμογής στήν κάθε επιχείρηση όπου εφαρμόζεται. Ό προγραμματισμός τής εργασίας, ή όργάνωση, ο καταμερισμός των καθηκόντων πρέπει κάπως νά αλλάξει. Οί προϊστάμενοι πρέπει νά συνηθίσουν στήν ιδέα πώς δέν θά έχουν ολόκληρο τό προσωπικό τους διαθέσιμο όλες τίς ώρες, αλλά

μόνο όρισμένες, τίς ώρες του «πυρήνα». Θά πρέπει νά κατανήμουν τή δουλειά στους ύφιστάμενους τους μέ τέτοιο τρόπο πού ο καθένας νά τήν φέρει σέ πέρας μέσα στις ώρες πού διαθέτει. Η καταγραφή των ώρών εργασίας του κάθε υπαλλήλου είναι ένα πρόσθετο πρόβλημα, τό

όποιο όμως λύνεται εύκολα.

Αυτό πού παρατηρήθηκε εκεί πού εφαρμόστηκε τό σύστημα, είναι ότι ο καθένας εργαζόμενος, μετά από μιά μικρή περίοδο προσαρμογής, μιάς-δυό εβδομάδων, τελικά καταλήγει νά πάνει δουλειά τήν ίδια ώρα κάθε μέρα. Έπειτα, οί εργαζόμενοι έχουν τήν εύκαιρία νά αναπτύξουν μεγαλύτερο πνεύμα συνεργασίας καί νά αναπληρώνουν τόν συνάδελφό τους πού λείπει. Σέ μιά πρώτη φάση τό περιθώριο προσέλευσης μπορεί νά είναι μικρό, έστω μισή ώρα, μετά μπορεί νά γίνει μεγαλύτερο. Έπειτα ή ελαστικότητα μπορεί νά αυξηθεί καί νά μπορεί κάποιος νά μεταφέρει ώρες από τή μιά μέρα στήν άλλη, δηλαδή νά μήν ύποχρεούται νά κάνει θωρο κάθε μέρα, νά συμπληρώσει τόν συνολικό αριθμό εβδομαδιαίων ώρών.

Σέ μιά πύο εξελιγμένη μορφή του συστήματος μπορεί ο εργαζόμενος νά μεταφέρει ώρες εργασίας από τή μιά εβδομάδα στήν άλλη, καί ακόμα νά λείψει μιά ολόκληρη μέρα αν έχει ήδη καλύψει τίς ώρες εργασίας του. Φτάνουμε έτσι στό σύστημα τής «συμπιεσμένης εβδομάδας» ή 4-40, τό οποίο έχει εύρεία εφαρμογή στήν Άφρική. Μέ τέσσερα 10ωρα έχει συμπληρωθεί ή εβδομάδα εργασίας καί έχει κανείς μετά ένα ολόκληρο τριήμερο ελεύθερο.

Είναι φανερό πώς τό ελαστικό ώρARIO είναι τόσο εξυπηρετικό πού άργά ή γρηγορά θά εφαρμοστεί σέ όλους τούς τομείς τής εργασιακής ζωής. Άνεξάρτητα όμως από τὰ άντικειμενικά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματά του καί από τίς αποφάσεις πού θά παρθούν γιά τήν εφαρμογή του, ο κάθε ένας μας θά μπορέσει νά σχηματίσει γνώμη όταν αφήσει τή φαντασία του νά άποδομηθεί από τό ώρARIO μέ τό οποίο έχει συνηθίσει νά εργάζεται. Τότε θά δει πώς θά διαμορφωνόταν ή ήμέρα του, ποιές από τίς άπασχολίες του θά μπορούσε νά όργανώσει καλύτερα, τί νέα ενδιαφέροντα θά ανακάλυπτε, αν μπορούσε νά ρυθμίσει μέ μεγαλύτερη ελευθερία τίς ώρες τής εργασίας του.

